

aan de
het thans
uitloopen
schieding
re kwaad
eden als
aaner de
waze wijze
n deelen
n alle
n, en
n, dan zal
Daarom
oude ver-
de Kerk
onomati
blifscelen
hinderen
schappen,
en die in
p van den
aan mate
de kerk
gen baad
er de be-
n zal men
te zorgen
an; en de
nde van
l de kerk
in Noord-
de schei-
st dat is
erkals en
be en
als door
oor den
bracht en
gebrant
ertrouwen
mij voor,
n datgene
doen kan,
rijheid be-
te gemeene
rekenen.
leunen op
om een
menigene,
zelf niet
stok ware,
en huwen
chten. De
Koningen
verleenen
een blij-
die niet
dat de
het zoo!
reker van
ler de be-
leiden, ja
wetten in,
in het ge-
n kunnen
eren. Dat
die, die
nredenden
nullen.
berie. Is
ik daar-
an zij het

heid practisch vaak neer op een leeren blicken. Naar dit uitgangspunt behandelt de Schrijver de verschillende deelen der methode, waarbij hij zich echter, evenals in zijne dissertatie, niet beperkt tot de zuivere catechese, maar ook op het onderwijs in den cultus, houtsmeden en schilderingen, kerkelijke drama's en processies wijst, dat echter niet zoozeer den catechumenen als wel heel de gemeente gold.

In zijn besluit geeft de heer Troelstra een beoordeeling van de catechese in deze periode, die wij over het geheel kunnen onderschrijven. Veelal wordt zij te zeer onderschat. En het is, gelijk de Schrijver het uitdrukt: bij alle nederigheid kweekte de catechese onze vijftiende eeuwse vaderen niet weinig innige vroomheid, en moet het oordeel onderschrijven: zonder den arbeid der Middeleeuwen was de catechese na de Reformatie niet geworden, wat zij geworden is.

Slechts gaat m. i. de Schrijver te ver als hij meent dat in twee punten het middeleeuwsche godsdiensonderwijs (waarom niet gehouden „de catechese“? Zij is immers iets anders dan godsdiensonderwijs) het latere besluit vooruit was. Hij ziet dien voorsprong hierin, dat men had, naast de normen voor de kennis der zonde, ook normen voor de kennis der deugd. Hij meent dat de decalog meer negatief is dan positief van aard. Mij dunkt echter, dat ligt eraan hoe men de wet als regel der dankbaarheid ontwaamt.

De Heidelbergse catechismus geeft toch telkenmale genoeg aanleiding om de positieve zijde van het gebed te doen kennen. Zie vraag 94, 98, 99 (slot), 101, 103, 104, 106 en 107, 111, 112 (9.01), 113 (slot).

De methode, om aan de hand van de tien geboden de geheele christelijke moraal te behandelen, verdient de voorkeur boven het kiezen van allerlei categorieën, die dan als normen voor het christelijk leven gelden.

Het tweede voordeel ziet Dr. Troelstra in het feit, dat de leer der laatste dingen in deze periode breder behandeld wordt dan in de catechismen der Reformatie. De Middeleeuwsche catechese doet het naar de vier uitersten: de dood, het oordeel, de hel, de hemel. Voorziet de Schrijver zelf, dat in deze stukken de leer van de laatste dingen op onvolkomen, fantastische en zinloze wijze behandeld wordt. En dan mag er op gewezen, dat, al worden deze stukken in onze catechismen niet afzonderlijk behandeld, zij toch herhaaldelijk ter sprake komen; bij vraag 11, 44, 45, 46, 57, 58, 123. Breder behandeling in de catechese zal toch wel niet gaan vóór het inzicht der belijdende kerk in deze stukken helderder is, of men verloopt weer in fantastische of zinloze voorstelling.

Wij mogen de bespreking van dit uitnemend geschrift van Dr. Troelstra niet eindigen zonder zijne nauwkeurige bestudering aan allen aan te bevelen, die in de historie der catechese belang stellen. Van zelf spreekt al het ware de wensch, dat Dr. Troelstra zijne studies op dit terrein voortzet, en wij van zijne hand ontvangen eene even degelijk bewerkte beschrijving van de Reformatie catechese, als ons nu door hem van de vroegere periode gegeven is.

BIESTERVELD

Uit de Pers.

Uit het *Diaconaal Correspondentieblad* nemen wij ditmaal het slotartikel over, waarmede Prof. Biesterveld zijn beschouwing over de beste wijze om het benodigde geld voor den dienst der barmhartigheid bijeen te brengen, besluit:

Vragen we nu eindelijk wat uit dit practisch volgt voor de wegen die we hebben in de straat, om het voor den dienst der barmhartigheid benodigde bijeen te brengen. Hierbij willen we zien wat moet worden afgekeurd en wat moet worden gedaan. Van zelf zal hier niet alles kunnen genoemd worden, maar toch wel het meest algemeene.

Uit de gestelde beginselen volgt, dat wij niet vragen aan anderen om steun, maar in eigen kring de middelen moeten zoeken om aan onze roeping op het terrein der barmhartigheid te voldoen. De kerk mag zich niet tot de ongelovigen wenden, in geenerlei vorm, om steun voor hare armen. Men vergeet niet, dat b. v. de gewoonte om ook bij niet leden aan te kloppen als men bij de huizen collecteert, dagteekent uit den tijd, dat men ook de armen die niet tot de gemeenschap der kerk behoorden, verzorgde. Voor eigen armen vragen men niet buiten eigen kring en liefst zelfs ook niet als het den armen buiten ons zou gelden.

Heel iets anders is of men giften, schenkingen en legaten aanvaardt zal van die buiten ons zijn. Daar is van zelf niets tegen. Het is heel iets anders om iets te vragen, of dat men het onge vraagd ontvangt.

Het vragen kan alleen, wanneer het is een wijzen op een verwaarloosd plicht. Wanneer een familie lid van die buiten ons zijn zich onttrekt aan eene bepaalde verplichting, dan mogen diakenen hem daarop seker vlijen en onder het oog brengen, dat die niet-nakoming van deren sedelijken plicht de diakenen onder zware uitgaven brengt.

Vervolgens brengen de aangewende beginselen mede, dat men niets aanneemt, wat onder vreemd gezag zou brengen. Dat zou licht kunnen geschiedt door subsidieering van den staat, door bepaalde voorwaarden aan erfstellingen verbonden. Zoodra in de zaken der kerk eene vreemde macht zich indringt, moet men liever afzien van zulke inkomsten, dan zich buigen onder eene verplichting, hoe formeel ook, b. v. zelfs het inzien van rekening en verantwoording en wat dies meer zij.

Voor de mogelijke inkomsten bijeengebracht worden in den vorm van een hoofdelijke lasten voor de armen. De staat kan armenlasten opleggen, omdat zijn zorg een politiematregel is en meer een bepaalde verplichting, dan mogen diakenen hem daarop seker vlijen en onder het oog brengen, dat die niet-nakoming van deren sedelijken plicht de diakenen onder zware uitgaven brengt. Een armenlasten in de kerk onderstelt, dat er recht is van de zijde dergenen, die in nood zijn, op onafhankelijk en verzorging. Dat is niet juist. Dan valt heel de grondgedachte van den dienst der barmhartigheid als zoodanig. Als er recht is, dan is er geen sprake meer van barmhartigheid. De plicht rust niet op Gods wege op de gemeente om barmhartigheid te oefenen in den meest ruimen zin, en God zal ons deelen wie in dezen plicht te kort schiet. Maar heel iets anders is of de kerk haar lidmaten door dwang tot die plichtsvervulling brengen mag.

Hoe dan wel te komen tot de benodigde. Alle eerst door inzamelingen bij de kerkelijke samenkomsten. Die inzameling hetzij in een majke als bij ons bij rondgang, of gelijk vroeger aan de deur, of in een offerkist of op een tafel, is een deel van de geïnstitueerde publieke cultus. Dat staat in onze Catechismen, en is naar de bedoeling van dien cultus, plicht. Wij komen samen om van Gods wege te worden onderwezen en gezegend, om Hem in dienst der geboden aan te roepen, Zijn Naam te loven in het lied, Hem te belijden en te zoeken maar ook om de gemeenschap der heiligen te oefenen. En zij komt dan uit niet alleen in lied en gebed, maar ook om de gedachten aan de behoefte der heiligen. Kerkcollecten moesten kunnen afgeschikt worden armen collecten noot.

Zij handhaven het vrijwilligheidsbeginsel, het offeren uit liefde, het geven in het verborgen. Die publieke collecten kunnen aangevuld worden

door collecten aan huis. Allereerst bij hen die niet ter kerke konden komen. Maar dan is dit ook de meer gewenschte vorm voor buitengewone inzamelingen, omdat vermeerdering van het aantal kerkelijke collecten allicht zwaarder drukt op de groote gezinnen en de minder geboeden.

Ook kan men voor bijzondere doeleinden (samen, derlijk collecteeren b. v. voor verpleegden, wezen en achingen van barmh. rijkheid.

Daarbij kan men voor vast terugkeerende uitgaven, als suppletiefonds, verzorging van krankzinnigen, enz. voor rekening van de diakenen komen, bijdragen vragen, hetzij tijdelijk of als men berekenen kan het blijvend n. o. g. te hebben, voor vast.

Naast deze algemeene en bijzondere inzamelingen staat het bearbeiten van bijzondere personen, om hunne roeping inruke het weldoen te betrachten. Allereerst komen daarvoor in aanmerking de familieleden van hen, die voor rekening van de diakenen komen. Zij het soms, dat zij slechts weinig kunnen doen op de verplichting dient gewezen en ook ook vlichting van den diaconalen arbeid gezocht.

Voorts als het weeten geldt, de kinderloozen in het midden der gemeente oprekken om of te weeten geheel voor hunne rekening te nemen, of althans door bijzondere bijdragen de diaconie in staat te stellen hen te verzorgen.

Eindelijk de meer geboeden in het algemeen aanspreken, als het noodig is door persoonlijk bezoek, om rijkheid van het harte te oefenen. Daarbij mag men zeker ook op legaten aandringen, vooral bij kinderloozen, mits men hierdoor niet minvermogende bloedverwanten schade, hoewel het in silte geven reeds bij levenden lijve meer aanbeveling verdient.

Als bij dat alles de Bediening des Woords hare roeping verstaat om ernstig op al deze dingen te wijzen, zal het onze Diaconen niet aan het noodige ontbreken. Zij heeft daarvoor een zoo heerlijke draagreden, die op de conscientie moet ingrijpen, een drangreden ook door de diakenen steeds te gebruiken, gelijk Paulus sprak, toen hij de rijk bevoorrechte gemeente van Corinthen tot weldadigheid vermaande: „Ik zeg u dit niet als gebiedende, maar als door de naastigheid van anderen ook de oprechtheid uwer liefde beproeven. Want gij weet de genade van onzen Heere Jezus Christus, dat Hij om ons menschen is arm geworden, dat Hij rijk was, opdat gij door zijne armoede zoudt rijk worden.“ (2 Cor. 8: 8 en 9).

Resumerende komt ik tot de volgende stellingen.

1. Het bijeenbrengen van het benodigde voor den Dienst der barmhartigheid moet geschieden naar de beginselen voor dien Dienst in het algemeen in de Heeren Woord geschild.

2. De beginselen, die hiervoor allereerst moeten genoemd, zijn.

a. het Diaconaat heeft ook een roeping voor de meergeboeden, om hen te doen leven naar den eisch van Gods Woord als rentmeesters van 's Heeren goed, het bezit ook gebruikende tot 's naasten welzijn.

b. Het voorzien in de behoeften der heiligen is geen bedeling, maar mededeeling van de gaven aan hen, die in nood zijn; daarom moet het offer zijn uit liefde en vrijwillig.

c. de dienst der tafelen mag alleen van de tafelen onderhouden worden.

3. De leer der historie leert, dat waar naar deze beginselen werd gehandeld, de Kerk op dit terrein het best hare roeping vervulde.

4. De practijk dezer beginselen eischt:

a. geen vragen om gaven aan de buiten zijn;

b. weigeren van wat brengen zou onder vreemd gezag;

c. tegengaan van kerkelijke armbelasting;

d. collecten in den publieken dienst en aan de huizen der geloovigen, zoowel inzamelingen als vaste of tijdelijke bijdragen;

e. het opwekken van familieleden om aan hunne verwanten in nood te denken, van kinderloozen om voor weeten te zorgen, van rijken om mild te oefenen bij 't leven, en bij hun sterren, als anderen er niet door worden benadeeld, van hun goed voor den dienst der barmhartigheid te bestemmen.

Moge deze klare uiteenzetting al onze kerken overtuigen, dat de diaconie niet van gebeld geld, maar van de liefdegaven der gemeente te voorzien heeft in den nood harer armen.

Uit een onzer groote kerken, waar de schaalcollecte langs de straat onlangs afgeschikt werd meldt men ons, dat sinds de collecte in de kerk zoo vermeerderde, dat de diaconie er niet alleen geen schade bij had, maar thans meer ontvang dan deze schoolcollecte vroeger opbracht.

Wel een bewijs, dat het leunen op hulp van buiten steeds de overschuldigheid in eigen kring verslappen doet. En dat wie het waagt naar Gods ordinantie te vertrouwen op de liefde der gemeente voor de armen des Heeren, niet beschaamd zal uitkomen.

Officieele Berichten.

Classe Dordrecht.

De vergadering dezer Classe zal worden gehouden D. V. op Donderdag 29 Oct. e. k.

De kerken worden verzocht om punten voor het agendum te zenden aan den eerst ondergeteekende voor 12 Oct. a. s.

Namens den raad der roepende Kerken

Chr. BAUINS Pres.

A. KOOMMEYER Scriba.

Hendrik Ida Amb. 21 Sept. 1903.

De Classe Amersfoort zal D. V. op 13 October e. k. het volgende agendum behandelen: 1. Openings. 2. Notulen. 3. Nieuw der Creden tiebrieven. 4. Rondvraag naar Art. 41. D. Z. O. 5. Inning van Collecten. 6. Regeling van vacaturebeurten en Consulentschappen. 7. Aanwijzing der roepende Kerk. 8. Sluiting.

Namens de roepende Kerk.

P. FLOOR.

Verlag van de centrale pastorale conferentie, gehouden te Zwolle 13 Aug. 1903.

Na paalmezing leest de voorzitter, Prof. L. Lindeboom, voor een gedeelte uit Gods Woord, Pa. 119: 105-112, gaat voor in gebed en spreekt een kort woord van welkom.

Hierna draagt prof. Lindeboom de leiding der Vergadering over aan Dr. Vonk, die hem verzoekt voorlezing te doen van zijn referaat over het verband tusschen *Dogmatiek* en *Exegese*. De hoofdinhoud van deze voordracht werd samengevat in de navolgende stellingen: 1. Dogmatiek is, evenals elke andere vorm van belijdenis en leerling, in alles gebonden aan de Hellige Schrift als magistra (keulbron), norma (regel), en iudex (richter). Art. 7 Geref. Bel. 2. De eigen taak van de Dogmatiek is, de kennis Gods, de leer der H. S. van God en de relatie (verhouding) der schepselen tot Hem, na te spannen en voor te stellen, zóó dat het denken en spreken Gods, voor zoover het in de S. is geopenbaard, in zijn eenheid en rijkdom als de *wijsheid Gods* het best vatbaar en kenbaar wordt voor het nadenken en verstaan der menschen. 3. De Dogmatiek kan daarom alleen de vrucht zijn van gezonde en diepgaande exegese

van geheel het Woord en al de woorden Gods; uitgaande van het geloof, onder bijzondere verlichting des Heiligen Geestes; inzonderheid lettende op het organisch karakter des H. S. en de beteekenis van elk lid, en elke verbinding der leden, in het lichaam des Woords, — om alzoo het systeem van Gods spreken en denken te zien.

4. De Dogmatiek moet door zichzelf de beteekenis doen zien van wat de Schrift zegt, als zij spreekt: door het geloof *verstaan* wij — Hebr. 11: 3; wij hebben geloofd en bekend (erkend, verstaan) Joh. 6: 69 e. e.

Als de Dogmatiek zijn arbeid aan de Gemeente aanbielt, moet hij verzeekend zijn dat, naar zijn weten en bedoelen, de waarheid Gods zóó is voorgesteld als zij door God is gesproken; m. a. w. dat hij het dogma en de dogmata des H. Geestes vertolkt: niets meer en niets minder.

5. Daarom moet de Dogmatiek beginnen met zich te onderwerpen aan de Schrift, hare waarheid geloovend en in de gemeenschap der heiligen belijdend, en zich met geheel zijn verstand en hart en ziel in dienst stellend van den Heere der Gemeente, en alle kennis en wetenschap gebruikend naar Zijn wil, overeenkomstig inhoud, aard en doel van Zijn Woord.

6. De Dogmatiek moet daarom ook, evenals de Schrift zelf, a. *theetisch* (stellend) optreden, als belijdenis en leerling; b. *polemisch*, als wapen en strijdvoering; en c. *practisch*, het licht der kennis Gods doen uitstralen over alle kennis en practijk.

7. Scheiding tusschen Dogmatiek en Ethiek is principieel fout. De Gemeente des Heeren moet al de gaven, die God schenkt voor den arbeid van Exegese en Dogmatiek, aan Dogmatiek en Exegese, hoog waardeeren, oefenen, bezonderen; en tevens den arbeid dier gaven, bijzonder in het resultaat, zonder ophouden toetsen aan de H. S., de Belijdenis der Kerk tot leidraad dienende. Art. 18 D. K. komt alomt tot zijn recht; v. g. Form. bevest. van dies. D. W. en van ouderlingen; Form. onderd. v. g. leer. Theol.

8. De Gereformeerde Kerken in Nederland hebben de eer te behoreen tot de weinige afdeelingen der algemeene Christelijke Kerk die in staat zijn waarlijk Dogmatiek te beoefenen en te beoordeelen; en zij zijn geroepen, dat te toonen, ook in de beproefing der leersverschillen, die heden ten dage de eenheid van de Gemeente krenken en bedreigen.

Met aandacht en belangstelling werd deze studie door de saamgekomen broeders gevolgd. Enkel openbaarden een verschillend inzicht, en wisselden met den referent van gedachten, o. a. over hetgeen hij gezegd had van de definitie, die Dr. Bavink geeft van de dogmatiek, en van het recht tot vaststelling der dogmata; ook werd gevraagd of ref. niet liever spreken zou van Bijbelsche Godgeleerdheid, terwijl de wensch werd geuit dat men het gehoorde ook zou kunnen lezen, temeer omdat het zoo al zeer moeilijk is een referaat over zoo'n gewichtvol onderwerp, dadelijk na het eenmaal hooren, helder voor de aandacht te hebben, en over inhoud en strekking zich een juist oordeel te vormen.

Den referent is het toegevoegd, dat zijn referaat althans enkele opmerkingen en vragen heeft uitgelokt. Hij geeft over het door hem gesproken nadere toelichting. Hoofddoel van spr. was, in het licht te stellen, dat zoowel voor een wetenschappelijke Dogmatiek als voor een preek alleen, de H. S. moet en kan zijn de kenbron en richter, ook in de wijze van voorstelling en in de taal; en dat het ook in onze kringen eindelijk tot helderheid moet komen, wat onder „systeem“ en „wetenschappelijk“ zij te verstaan. Sprekt men b. v. van eenige rechtvaardigmaking, dan gebruikt men het woord „rechtvaardigmaking“ anders dan God het gebruikt in Zijn getuigenis. Dit is nu verkeerd. Blijft zoo dicht mogelijk aan de taal en de wijze van voorstelling die in den Bijbel gebruikt worden. Sprekt men het ook niet goed te zeggen, dat in den Bijbel de zaden en kiemen liggen, die dan door den theoloog systematisch moeten bewerkt; de Schrift is zelf een organisch geheel, en in menigen tekst spreekt een dogma; en alle dogmatiek blijft aan de S. onderworpen in alles.

Laat ons voorzichtig zijn en het eene deel van Gods Woord niet opofferen aan het andere. Als de Schrift b. v. leert, dat wij doode zondaren moeten roepen tot geloof en bekeering, dan mag geen dogmatiek of prediker zeggen: ja, maar dat past in mijn systeem niet: een doode kan niet hooren, enz.

Na deze korte gedachtenwisseling, die met belangstelling werd gevolgd, trad voor de vergadering op Dr. Kunst van Schippluiden om te spreken over *Sabbathisme*.

De Vijftiende Centrale Diaconale Conferentie

De Voorzitter merkt op, dat het leeren geven niet in de eerste plaats de roeping der diakenen is, maar van den dienst des Woords door middel van de prediking. Wel mogen de diakenen bij de meergeboeden vragen en hun op hunne roeping wijzen, doch het leeren geven ligt niet op hun weg. Verder betreft hij het, dat waar wij in onze Conferentie al zoo lang gesproken en gepraat hebben, het resultaat zoo treurig is. Hoe menigmaal is reeds bij meerdere vergaderingen aangeklopt, doch zonder enig gevolg. Waar blijft het Rapport van Deputaten benoemd voor de opstelling van eene verhandeling in zake den dienst van het Diaconaat, waar zijn de mannen, die ons helpen, het Diaconaat vooruit te brengen? Worden onze diakenen een weinig wakker, dan wordt de vinger dreigend opgeheven en hun toegevoegd, dat hunne conferenties nooit de plaats mogen innemen van de meerdere kerkelijke vergaderingen; dat zij geen bindende besluiten moeten nemen en steeds het karakter moeten dragen van een broederlijke bespreking.

Zij wij dus niet verplicht om zelf de handen aan den ploeg te slaan en openlijk te verklaren, dat het ons te machtig is om met een 17 eeuwse wetgeving aan onze roeping tegenover armen en ellendigen van de 20e eeuw te beantwoorden?

Dr. Blanken, hierop het woord nemende, kan niet nalaten zijne verwondering en teleurstelling uit te spreken over de houding van een deel der broeders. Had hij dit vooruit kunnen denken, dan zou hij op de vraag, wat wij ten opzichte van on- en minvermogende teringlijders kunnen doen, geantwoord hebben: „ga naar den dokter“.

Doch of wij daarmede aan onze roeping beantwoorden, zou een andere vraag zijn. Herinnerende aan de schoone rede van Dr. Kuyper, bij gelegenheid van de opening van het Groninger Ziekenhuis uitgeproken, wijst spreker op de barmhartigheid te bewijzen aan kranten, op de roeping van de Kerk van Christus voor zulk eene stichting, op het werk, dat ook deze Commissie heeft verricht in 't belang onzer Diaconie, en vraagt of het nu aangast zich tegen dit alles te verzetten en aldus den arbeid der Commissie van onwaarde te maken. Spreker kan dit niet gelooven, en bepleit met warmte het nu, de noodzakelijkheid, de mogelijkheid en de resultaten der Sanatoria's.

Moeten wij wachten tot de plaatselijke Diaconie in eigen kring tot volmaking zijn gekomen, laat ons dan derzelfde lijn vasthouden, ook de Zending onder Mohamedaan en Heiden, Jood en Naamchristen loslaten, want met de prediking des Woords in eigen Kerk zijn wij ook nog niet waar wij zijn moeten. Maar dan betreurt spreker zijn werk, tijd en moeite aan dezen arbeid besteed, die dan als verloren moet geacht worden.

Br. Sluyter vraagt, waar men aandrang op plaatselijke arbeid, of men de arme teringlijders overeenkomstig de eischen der tegenwoordige medische wetenschap dan ook plaatselijk wil en kan behandelen?

Dr. Teerink kan met het gevoelen der Commissie nog niet medegaan en spreekt de onzes intzins vreemde gedachte uit, dat zal zulk eene stichting werkelijk een Diaconale zijn, om de diakenen dan tevens doktoren moeten zijn. Z. Eerw. meent, dat de begeerte naar zulk eene stichting voortvloeit uit de zucht om iets te doen, spreekt verder over diaconia = dienen, helpen, tot hulpe, over het bedienen der tafelen, en over het ontwikkelen van het Diaconaat in de rechte lijn, wat allen toch willen; doch blijft in gebreke om die ontwikkeling in rechte lijn aan te wijzen. Ten slotte spreekt de geachte adviseur zijn leedwezen uit, dat hij zich tegenover de Commissie moet stellen. Hij acht haar arbeid hoog en is er dankbaar voor. Doch nu wij zoover zijn, dat de meningen verschillen, dat de Ver. voor Geref. Ziekenver. de koe bij de horeus pakt, adviseer Z. Eerw. een afwachtende houding aan te nemen, om te zien of wij een volgend jaar verder komen, kunnen door dan b. v. te trachten in contract met genoemde Ver. te komen.

Br. Blankenberg bevestigd de meening, alsot de Ver. v. Geref. Ziekenver. concurrentie zouden aandoen. Dit is onwaar. Niet zij, maar wij zijn het eerst over de zaak begonnen, en boven dien is een tweede Sanatorium niet overbodig. Ook bestrijdt hij de gedachte, dat bij de diakenen geen gaven zijn. Welke, bij hen is roeping en in den barmhartigen Hoogerpriester dalen alle gaven af, zoo wijsheid als beleid. Dr. Blanken blijft de oprichting van een eigen stichting noodzakelijk achten.

Br. Spier is er tegen, dat men telkens met voorstellen komt om het debat te sluiten. Wemelijk acht hij het, dat men in beginsel uitmaakt, of deze arbeid behoort tot de Kerk als organisme, of als institut. Door de redevoering van Dr. Teerink is hij nog niet overtuigd. De Commissie heeft advies ingewonnen bij de Prof. Rutgers en Biesterveld en bovendien eene samenkomst van 2 uren met Prof. Rutgers gehad. Hoevel deze adviezen niet geheel met de gedachten der Commissie overeenstemden, toch meende zij met dit Rapport te moeten komen.

Op de vraag, hoeveel teringlijders onder ons voor plaatsing in aanmerking zouden komen en wie opgenomen moeten worden, antwoordt Dr. Blanken, dat volgens Prof. Rutgers wel meer dan 1000 liders hiervoor in aanmerking komen en dat alleen zij moeten opgenomen worden, van wie verwacht kan worden, dat zij na eene behandeling van ongeveer drie maanden weer in de maatschappij kunnen optreden. Om verschillende redenen is geen bepaald cijfer op te geven.

Bij verdere bespreking blijkt, dat de broeders niet eenstemmig zijn. De een verklaart zich voor, een ander er tegen.

Br. Blankenberg, die dit punt het belangrijkste van de agenda acht, stelt voor de conclusien van het Rapport in bespreking te brengen.

De Voorzitter verklaart zich hier tegen, daar hij bij het tegenwoordige verschil niet gaarne de conclusien verwerpen zou zien.

Dr. Jonker wenscht de adviezen der beide Hoogeeraren te laten drukken en rond te zenden. Verscheidene voorstellen om deze zaak voor ditmaal te beëindigen, komen ter tafel. Een motie van br. Wind wordt niet gesteund en komt derhalve niet in behandeling. Beter ging het met een voorstel van Dr. Jonker en een van br. de Lange. Dat van Dr. Jonker wordt na eenige wijziging eenparig aangenomen. Het luidt: De Centrale Diaconale Conferentie, vergaderd te Amersfoort den 22 September 1903, dankbaar erkennend het werk der Commissie, vraagt openbaarmaking van haar rapport — zal daarnaast vragen het advies der Theologische Professoren, der Geref. Kerken in ons land — dat den Diaconen ter bespreking vroegtijdig op te zenden, om op een volgende Conferentie de zaak nader te bespreken.

Tevens wordt besloten, dat de Commissie de financiële zijde der zaak (voorstel de Lange) zal behartigen. De Commissie verklaart zich bereid deze hernieuwde opdracht te aanvaarden, nadat vooraf een motie van verzuimen was aangenomen.

Nog werd een schrijven gelezen van een lid der Geref. Kerken inzake aanbidding van grond voor een Sanatorium. Dit wordt voorloopig voor kennisgeving aangenomen en in handen der Commissie gesteld.

Punt VIII: Onderlinge samenwerking.

In behandeling kwam nu het punt ingezonden door de Diaconie van Meppel:

a. Is de weinige onderlinge samenwerking onzer Diaconen niet in strijd met de Schrift, (zie Handl. 11: 29) en voornamelijk met het voorbeeld, dat de Apostel Paulus ons geeft in Rom. 15: 29; 1 Cor. 16: 1-4 en 2 Cor. 8: 4?

b. Werkt dit gemis aan onderlinge samenwerking niet mede, dat — ten nadele van het Kerkelijk leven — het werk der barmhartigheid, buiten elk Kerkelijk verband, veelal bloeit?

c. Zoo ja, hoe is daarin verbetering te brengen? Br. v. d. Bosch (Meppel) leidt deze punten met een enkel woord in.

Dr. Teerink wijst op de hulpbehoevende Kerken, die circulaire of circulaire zenden en al heeft men het dan zelf niet breed, toch helpt men. „Draagt elanders lasten“ wijst er wel terdege op, dat wij elkander onderling moeten helpen. Het vormen van klassikale en provinciale kass-n wordt aangeraden. Heeft men echter bijzonderen nood, laat men dan gebruik maken van circulaire. Br. Van Meyenfeldt acht, dat wij den kerkelijken weg moeten bewandelen en moeten gaan langs kerkeraad, classe en provincie. Andere broeders achten dit niet noodig. Algemeen is de conferentie van oordeel, dat onderlinge samenwerking onzer Diaconen overeenkomstig de Schrift en meerdere samenwerking zeer gewenscht is. Vooral punt b. wordt breedvoerig besproken en met nadruk er op gewezen, dat wij allereerst te zorgen heb-

ben het heft in handen te houden, wat de armen der Gemeente betreft.

Dr. Teerink spreekt nog over allerlei particuliere ongewenschte barmhartigheid, die niet de eere van Christus Kerk bedoelt. Ten opzichte van punt c. werd gezegd, dat wij zooveel mogelijk alles voor eigen armen moeten doen.

Het late uur riep tot spoed. Dit was bij de bespreking der laatste punten duidelijk te merken en daardoor kwam ook dit punt niet tot zijn recht. Er zou nog heel wat over gezegd kunnen worden, waarom een nadere bespreking in het correspondentieblad niet ongewenscht zou zijn.

(Wordt vervolgd.)

Buitenland.

Engeland. Dr. Denney over de leer der verzoening.

In *The Christian* wordt met zekeren ophef gewag gemaakt van de studien van Dr. Denney in de *Expositor* van September, handelende over „de Verzoening en de moderne geest.“ Het blad is blijde over het feit, dat iemand de Evangelische waarheid is gaan verdedigen tegenover personen, die meenen dat er geen behoefte aan „verzoening“ is. Het blad voegt er aan toe: „Wij zijn verheugd dat een man van de kracht van Dr. Denney een afzonderlijke studie van dit onderwerp maakt. Er zijn vele jongere predikanten, die met schroomvalligheid over het kruis spreken. Zij kunnen er voordeel mede doen, wanneer zij aan de voeten van Dr. Denney gaan zitten.“

Wij kunnen uit deze woorden afleiden, hoe de gesteldheid der geesten in Engeland is. De „moderne gedachte“ of de „downgrade“ beweging heeft meer geesten medegeleerd dan gewoonlijk gedacht wordt. Het blijkt noodzakelijk te zijn, dat opnieuw den volke wordt voorgesteld, wat de eerste beginselen der Christelijke religie zijn.

Ach, dat er eens mannen opstonden om het Engelsche volk tot de wet en het getuigenis terug te roepen!

In Engeland heeft men de aandacht er op gevestigd, dat, toen in 1876 de Turkache Sultan de Bulgaren liet vermoorden, de Engelsche staatsman Gladstone den Sultan „den grooten moordenaar“ genoemd heeft. Toen werd geheel Europa met verontwaardiging tegenover den Sultan vervuld. Maar nu is het zoover gekomen, „dat wij gewoon geworden zijn te hooren van moord en geweldpleging, en de vreesdelijkheden die ons dagelijks worden vermeld, zijn als een dikwijls verhaald vertel, dat ons maar weinig meer aandoet. Moeten wij niet, of ieder voor zich of gemeenschappelijk, op onze aangezichten valen, om den Rechter der geheele aarde te smeeken, dat bloedbad te doen ophouden, en het afschuwelijke wanbestuur van de oppervlakte der aardeweg te doen.“

Wij vragen: heeft de Engelsche regering niet mede schuld aan die verharding? Zuid Afrika getuigt met zijn door bloed en tranen doorweekten bodem nog altijd tegen het Engelsche volk en tegen de Engelsche regering!

Frankrijk Nieuwe dwangmaatregelen tegen de Kerk van Rome.

De Franische regering heeft een nieuw middel gevonden om de Roomsche kerk te smeken. Zij heeft bepaald, dat in Bretagne alleen in de Franische taal op de scholen moet onderwezen, terwijl in de kerken alleen in het Fransch mag gepredikt worden. De bevolking verstaat de Franische taal niet; wanneer dus de Roomsche priesters in het Fransch gaan prediken, dan verstaat schier niemand hen en zoo verliezen zij hun invloed op het volk. Wat zou men er van zeggen indien de Engelsche regering plotseling verbood, dat in het vorstendom Wales waar „Welsh“ gesproken wordt, voortaan in het Engelsch school gehouden en gepredikt moest worden? Men zou dit voor onrechtvaardig uitkrijgen! Doch nu het de Roomsche kerk in Frankrijk geldt, geeft menigeen de Franische regering gelijk. Het voorwendsel voor deze nieuwe daad van willekeur is, dat de bevolking van Bretagne nog zoo sterk geloof aan toeverij, terwijl het is voorgekomen dat iemand gelycnicht werd, wijl men hem veracht dat hij vee betooft had. Men beweert dat dergelijke dingen alleen in Bretagne en Rusland voorkomen. Wij weten wel beter. Ook in ons vaderland houdt geloof aan tooverij, waargenij, enz., hardnekkig vast. Maar moet in de streken, waar dit bijgeloof gevonden wordt, daarom de taal veranderd worden?

Wij houden het er voor, dat de Bretonsche taal in Bretagne niet door de Franische zal verdrongen worden en dat de Franische regering opnieuw een daad heeft bestaan, die een deel der bevolking

om hem te raden, zelf zijn naam aan de redactie van de *Herf* bekend te maken. Mij dunkt, daartoe heeft hij wel vrijmoedigheid. De herdring dat er tucht over hem geboefend worden zal, zal hem er niet van terughouden. Blijkt het, dat hij onwaarheid heeft geschreven, niets kan hem aangenaam zijn. Hij moet dan belijden, zich een verkeerd oordeel te hebben gevormd, daarover leedwezen betuigen, en daarmee zal elke kerkelijke vergadering genoegen nemen. Komt het openbaar, dat hij bij geen verkeerd blik op de toestanden heeft, dan moet elke kerkelijke vergadering zich er over verblijden, dat aan het licht kwam, wat voor velen verborgen bleef.

Wij houden onzen correspondent niet voor een „zwart schaap“ in de kudde, maar voor een broeder, die het goede voor Zion zoekt, en die niet onwillig is, om beter onderricht te worden, als hij de dingen al te donker heeft ingezien!

Men verdenke noch hem noch ons van vijandige bedoelingen!

WINCKEL.

Voor Kinderen.

JEUGD—VREUGD.

(Naar een lied uit 1651.)

Onherroepelijke jeugd,
Wel past u de hoogste vreugd!
Als nog in de jonge jaren,
's Levens kracht in 't bloeien staat,
Voegt het dat de hand de snaren,
Slechts tot vreugdeklanken slaat.

Vrolijkheid vraagt 't jong gemoed,
Dat het leven bij begint;
Maar waar vindt men ware vreugde,
In der tijden wisselkring,
Daar al wat ons ooit verheugde,
Vol is van verandering?

Maar waar is zoo blijde staat,
Die geen droefheid binnenlaat,
Waar een vreugd die niet kan kwijnen?
Waar een nooit verbitterd zoet?
Welke zon blijft altijd schijnen?
Waar is blijdschap duurzaam goed?

Waar is vreugd die niet vergaat,
Als de ziel het lijf verlaat?
Dan, helaas, zal alle reien,
Wel in schreien overgaan!
Heil den mensch, die bij het schreien,
Toch zijn vreugd voelt voortbestaan.

Zaalge vreugd die nooit verdwijnt,
Blijde zon die altijd schijnt,
Lichten die voor eeuwig stralen,
Stralen, als geen zon ooit zond,
Blijdschap die door niets kan falen,
In des Heeren trouw gegrond.

Eindeloos genoege, dat,
't Algenoegezaam goed bevat,
Goed, daar alle goed zijn goedheid,
In erkent en uit ontvingt,
Zoet, daar 't zoet van alle zoetheid,
Onnaspeurlijk rijk aan hangt.

Kies dan wijs'lijk, jeugd'g bloed,
Tot uw vreugd bestendig goed,
Dat uw lust en kracht zal wezen,
En, zoo straks dit leven gaat,
Als een vaas uit geprezen,
Ook in 't eeuwig leven staat.

AAN VRAGERS.

Een onzer lezersessen te W. vraagt:
Zoudt u mij ook kunnen zeggen wat het beteekent, als er staat in psalm 139:
„Zoude ik niet haten die u haten, en verdriet hebben, in degenen die tegen u opstaan; ik haat ze met een volkomen haat; tot vijanden zijn ze mij geworden;“ daar men op een andere plaats leest:
„Gij zult uw vijanden lief hebben; bid voor degenen, die u haten en u geweld aandoen, opdat zij kinderen des Allerhoogsten moogt genaamd worden.“

Als wij de beide teksten vergelijken, dan zien we, dat in de eerste gesproken wordt over vijanden van God, en in de tweede over onze persoonlijke vijanden. De menschen kunnen zondigen tegen God, maar ook tegen ons, ge-
lijk de Schrift ons leert. Nu zegt de Schrift, dat wij de laatste, schoon *ons* vijanden, toch lief zullen hebben. Maar die David haat, zijn Gods vijanden, en als zodanig haat hij hen.

De heilige mannen Gods hebben, zegt Da Costa, als zodanig geen vleeschelijken, natuurlijke haat tegen de goddelozen, om hen te vuur en te zwaard te verdelgen; zij hebben een volkomen haat, dat is een volkomen, heiligen haat tegen een, die het boze met welbehagen doet. Zij haten beide, gelijk God ze haat, en zonder op te houden voor hun natuurgenoeten te bidden en hun alle liefde te bewijzen, daar, waar zij niet als vijanden Gods optreden.

Wat kan er bedoeld worden met „planken van drie kwartier van elven“ waarvan ik onlangs gelezen heb? vraagt B. te A.

Vroeger werd, om hout te meten, veelal de zoogenoemde Amsterdamsche voet gebruikt; een duimstok in viereen gevouwen was juist zulk een voet lang. (Men had ook andere voeten, b.v. Rijnlandsche).

Zulk een voet had 11 duim; elke duim werd verdeeld in halve duimen en kwarten, meestal kwartieren genoemd. De timmerlui spraken van half duims hout, drie kwartiers delen (planken) enz.

Planken van drie kwartier van elven, wil dus zeggen, planken die $\frac{3}{4}$ Amsterdamsche duim dik waren.

Tegenwoordig wordt ook voor het meten van hout, meestal de honderdvoudige maat gebruikt, die ook op de duimstokken is aangegeven.

Dezelfde lezer vraagt nog, waarom men wel zegt: „Elk meett zijn uil een valk te zijn.“

Zoo als wij weten, werden de uilen vroeger en ook nu nog wel, beschouwd als suffe, droemige beesten, hoewel dit geenszins zoo is; in overoude tijden, dacht men er dan ook trouwens niet zoo over.

Dat de uil verkeerdelijk zoo beschouwd wordt, komt denklijk daarvan, dat hij, een nacht-rooivogel, over dag zich verschuilt, en slapend of met half gesloten oogen in holle boomen en op verborgen plaatsen zit. „Zoo dom als een uil“, en „een uilkuiken“, zijn nog altijd heel bekende uitdrukkingen.

Bij den valk daarentegen is het juist andersom. Hij vertoont zich overdag, en zijn slinkerend, scherp oog blik ver in het rond, of hij ook een prooi ziet. Oudtijds vooral, werden daarom de valken ook voor de jacht gebruikt. Het daartoe afgerichte dier, steeg eerst hoog in de lucht, keek van daar met zijn scherp oog rond, en wierp zich dan pijlsnel uit de hoogte op zijn buit.

Dat onderscheid tusschen uil en valk, scheen dus zoo groot, dat de eerste het beeld der domheid, de laatste dat der scherpsinnigheid werd. Maar, wil het spreekwoord zeggen, de mensch is zoo verblind, dat hij zelfs een uil, als het maar zijn vogel is, voor een valk zou houden, en b.v. zijn eigen meening, al is die dwaas, toch hooger stelt dan die van wijzen, louter omdat het *zijn* meening is.

CORRESPONDENTIE.

C. T.—W. te A. Zoodra mogelijk.
J. te K. Uw vraag was zeer duidelijk gesteld, doch ons onderzoek leidde nog tot niets. We hopen u spoedig afzonderlijk te schrijven.

HOOGENDIJK.

INGEZONDEN STUKKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie.)

Geachte Redactie.

Wellicht is het mij vooroorloof een enkele opmerking te maken naar aanleiding van wat u zegt over mijn referaat betreffende het Neo Calvinisme, gehouden op de vergadering van moderne theologen te Amsterdam. In de eerste plaats vriendelijk dank voor de toezending van *De Heraut* en voor uwe betrekkelijke waardeering van mijne beoordeeling.

Weldra hoop ik u een exemplaar van het geheele referaat toe te zenden. Wellicht brengt u dat tot de overtuiging, dat ik mij uw standpunt inzake Gods ordonnantiën toch niet zoo scheef heb voorgesteld. Mocht het bij u de gedachte wekken alsof gij, gereformeerden, u zoudt ontslagen achten van het waarnemen der werkelijke wereld, om alleen uit de H. S., volgens Gereformeerde traditie verklaard, de kennis der ordonnantiën Gods te putten, dan wil ik dat gaarne terug nemen.

De kwestie waar het om gaat is, dunkt mij, deze. De vrijzinnige godgeleerde zal trachten uit de verschijnselen op te klimmen tot de wetten, die deze beheerschen, uit den ontwikkelingsgang der menscheit, vertolkt door het besef der edelsten en besten (waarbij dan ook medetellen getuigenissen uit de H. S.), tot het recht, dat leven en maatschappij beheerschen moet, enz. Hij gaat dus uit van het „geloof“ (indien men dat „geloof“ noemen moet) in de betrouwbaarheid der zintuigen en der geestelijke krachten, den mensch geschenken. Dit geloof wordt door de Gereformeerden slechts ten deele aanvaard, dank zij het leerstuk van den val. En nu mogen metellen de gegevens der ervaring, de H. S. verklaard volgens Gereformeerde traditie, moet leveren kader en bestek. Begrijpelijk, waar overeenkomstig de in uwen kring geldende opvatting van den val, en de wereld, en de waar nemer en denker door der zondemacht zijn verduisterd.

Maar: daarmee is dan ook aan alle zelfstandige kennis van God en Zijn ordeningen den bodem ingeslagen. Men mag niet van de feiten en verschijnselen op zichzelf uitgaan om daarin Gods ordening na te sporen; neen, de H. S., uitgelegd nog wel volgens Gereformeerde traditie, moet en kan alleen geven het recht verband der dingen. M. a. w. een wetenschap onderworpen aan de kerkelijke dogmatiek. Dit, en niets anders, kan ik lezen met name in Kuyper's Encyclopaedie en Anema's geschrift: „Calvinisme en Rechtswetenschap.“

't Gaat ten slotte hierom: de Neo Calvinist oordeelt dat wij, vermits de wereld en de menscheit bedorven zijn door de zonde, slechts bij het licht der Schrift den weg kunnen vinden.

De vrijzinnige daarentegen is van oordeel, dat wij de werkelijke wereld als kenbron van Gods ordonnantiën mogen aanvaarden en deze daaruit door ons verstand en gevoel, waaraan wij in 't algemeen ons vertrouwen mogen en moeten schenken, te vinden zijn.

Met dank voor de plaatsing verblijf ik

Uw dr.

C. HILDE RIE LAMBERS.

Haarlem, 23 Sept. 1903.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Alfien aan den Rijn, J. Douma, te Alblasdorp.

BEDANKT: Wildervank, J. L. Schouten, te Haterswoude.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Zierikzee, H. G. Oldeman, te Haastrecht. — Hoogkarspel, R. de Boer, te Culemborg. — Finsterwolde, J. ten Bruggenkatte, te Westwoud. — Nibbevo, F. de Gema, te Gasselte. — Waarder en Hoog-Blokkland, B. Batelaan, te Koudkerk ald Rijn. — Rookanje, G. W. Kobus, cand., te Lochem. — Schalsum, S. J. P. de Twisk. — Aalten, A. Schouten Wm., te Rozenburg. — Zalt-Bommel, D. F. J. Hermans J. Fz., te Obdam. — Kantons, J. Thijssen, te Ommelandervijk.

AANGENOMEN: s Gravemoer, J. H. Krauwel, te Oud- en Nieuw-Gastel. — Nieuw Buinen, T. Kloos terman cand., te Engwierm. — Kruisland, G. C. A. de Roos cand., te Arnhem.

BEDANKT: Maasdam, C. Diehl, te Ochten. — Coevorden, A. A. Vermeer, cand., te Zwolle. — Winsum, H. Klomp, te De Leek c.a. — Wouterswoude, J. Osinga cand., te Berlikum. — Zevenhuizen B. S. Dijkstra, te Werna.

Geabonneerden op DE HERAUT wordt beleefd verzocht, de abonnementsgelden over het kwartaal, geindigd 30 Sept. jl., ten bedrage van f 1.20, per postwissel over te maken, welken men gelieve te adresseren aan

De Administratie van „De Heraut“

Amsterdam.

Intekenaren op het premiewerk DE GE-MEENE GRATIE, die het daarvoor verschuldigde driemaandelijkse wenschen te voldoen, herinneren wij aan de kwartaal-betaling van f —75 per aangevraagd exemplaar.

Na ontvangst van den postwissel wordt den afzender daarvan bericht gezonden.

DE ADMINISTRATIE.

Amsterdam, Oct. 1903.

Plaatsgebrek noodzaakt ons Advertentiën tot een volgend Nr. uit te stellen.

Advertentiën.

Voorspoedig bevallen van een DOCHTER:

E. A. KUNST—

KLEINSCHMIDT.

Pastorie Schiphuizen, 30 Sept. 1903.

Na een langdurig doch geduldig lijden ontnam de Heere heden aan Zijne Gemeente, in den ouderdom van 63 jaren, haar oudsten, zeer geliefden Herder en Leeraar, den WelEerwaarden Heer

Dr. J. VAN GOOR.

Van zijne 38 jarige bediening, mocht hij ruim 14 jaren tot zegen voor velen in haar midden arbeiden.

Dat hij inging in de Ruste, die er overblijft voor het volk van God, troostte met de Gemeente de nagelaten weduwe en kinderen.

Namen den Kerkeraad der Geref. Kerk, H. J. ALLAART, Praesid., J. HOLSTEIN, Pen., Scriba. Harlingen, 28 Sept. 1903.

L. G. WEISZ & Co.,

Commissarissen in Effecten, WESTERMARKT No. 21 AMSTERDAM.

BREEBAART'S
Orgel- en Pianohandel
Damrak 20-22, AMSTERDAM.

Gevraagd:

BAVINCK Dogmatiek, met opgave van prijs. Brieven franco, onder letter G, aan het Bureau van dit blad.

Goed-Nieuws!

ZOOEVEN VERSCHENEN:

Packard-Album,
bevattende 36 gellefkoosde melodien voor AMERIKAANSCH ORGEL, ten dienste van het

Solo-spel.

Uitgegeven door

GOLDSCHMEDING'S
Amerik. Orgelhandel, AMSTERDAM.

Verkrijgbaar aldaar en bij den

Uitgever **W. KIRCHNER,**

Rozengracht 55.

Prijs f 0.50.

„GLOED“

H. H. Kerkeraden en Koster worden attent gemaakt op het gebruik van GLOED in de Kerken ter vervanging van kolen. Het geeft geen reuk of damp, is zeer gemakkelijk en voordeel; ook veroorzaakt het, gelijk kolen, geen hoofdpijn. Tal van ongevraagde attesten ter inzage.

S. VAN VLIET, Gloedstokerij, Zaandam

Bij KIENST BALT, Den Haag, verscheen:

De Ineensmelting,

DOOR

Dr. A. M. DIERMANSE.

H. (Hoe onhoudbaar de Bezwaren zijn! enz.)

Prijs f 0.50.

REUZEKOOPJES.

Wegens vergevorderd seizoen opruiming van een groote partij eerste klas Heeren- en Damesrijwielen, met de echte Continental- of Dunlopbanden, geheel compleet, met spatborden, lamp, bel, grooten pomp enz. Prachtig vernield en gebastard, van f 110 thans f 57.50. Damesrijw. zijn f 75.00 hooger. 1 jaar schriftelijk garantie. Franco zicthending door geheel Nederland. Brieven onder letters S. Z. aan SCHELTMA & HOLKEMA's Adv.-Bureau, Amsterdam.

Uitgever van J. B. WOLTERS te Groningen:

H. P. STEENHUIS.

DE HARMONIUMPELER.

THEORETISCH-PRACTISCHE HANDLEIDING VOOR HET LEEREN

BESPELEN VAN HET AMERIKAANSCH ORGEL.

— Berde druk. Ingevaald f 2.00; gebonden f 2.50. —

LOOFT DEN HEER!

53 Stichtelijke liederen voor gemengd koor, met eene Bijlage.

Berde druk. f 0.90; 25 Exemplaren en meer a f 0.60.

LAUS DEO.

Stichtelijke liederen voor mannen- (of vrouwen-) koor,

f 0.90; 25 Exemplaren en meer a f 0.60.

H. P. STEENHUIS en M. WEERSMA,

CHRISTELIJKE ZANGEN.

TWINTIG LIEDEREN VOOR GEMENGD KOOR, MET HANDLEIDING VOOR PIANO OF ORGEL.

Twee deelen. 2e druk. Met begel. a f 1.90. Zonder begel. a f 0.75, 25 Ex. en meer a f 0.50

Wed. P. VAN EIJK & ZONEN,

DAMRAK 60 en DAM 15-17

Kopen en verkoopen EFFECTEN en vreemde COUPONS. Wisselen Gouden en Zilveren MUNTEN en vreemde BANKNOTEN. Sluiten PROLONGATIËN en BELEENINGEN. Nemen gelden à DEPOSITO tot dagelijks vast te stellen rentekoers.

Groningsche Hypotheekbank voor Nederland,

Gevestigd te GRONINGEN.

OUDE BOTERINGESTRAAT No. 72, hoek MUURSTRAAT.
Maatschappelijk Kapitaal f 1,000,000.

Commissarissen: Prop. Mr. D. P. D. FABRIS, J. H. DE WAAL MALEFIJT, A. W. SCHIPPERS, Jhr. H. A. WITTEWAALL VAN STOEETWEGEN, H. LUKING, Mr. P. DIELEMAN, E. G. WENTINK, J. BOUWES, JOH. TERPSTRA en Mr. H. VAN DER VEGTE.

Raad van Toezicht: J. BOUWES, Jons. TERPSTRA, Mr. H. VAN DER VEGTE.

Verstrekt geld op eerste Hypotheek, zonder vooruitbetaling van rente. Geeft uit 4 pCt Pandbrieven, koers 100 pCt, in stukken van f 1000.—, f 500.—, f 100.— en f 50.— verkrijgbaar ten kantore der Bank, bij hare Agenten en bij alle Commissarissen en Makelaars in effecten. Inlichtingen worden verstrekt te Amsterdam door de H.H.: L. G. WEISZ & Co. Westermarkt 21 en RADIUS en DANE, Keizersgracht 207 en Hilversum, Torenlaan 58; te Rotterdam door den heer H. DANE, Haringvliet 49.

De Directie:

M. BROUWER, Mr. W. SWITTERS, F. J. BOLT.

Amsterdamsche Maatschappij van Levensverzekering,

gevestigd te

Amsterdam, Keizersgracht 547-549,
sluit alle Kapitaals-verzekeringen, Weduwe-pensioenen, Lijfrenten, enz.

ONDERLINGE

Nederlandsche Hypotheekbank,

gevestigd te GRONINGEN,
Jacobijnestraat 18. Intercomm.-Tel. 825.

Maatschappelijk Kapitaal f 1,500,000.

Directie: J. BOMERS en Jhr. L. F. A. VAN SWINDEREN.

De Bank verstrekt gelden over huizen en landerijen onder eerste hypothecair verband, zonder voornitbetaling der rente en geeft 4 pCt. Pandbrieven van f 5000.—, f 1000.—, f 500.—, f 250.— en f 100.—, met Januari en Juli coupons, naar den koers van 100 pCt. Verkrijgbaar ten kantore der Bank en bij H.H. Kassiers en Effectenhandelaars. De Coupons en losbare Pandbrieven worden mede betaalbaar gesteld bij de ASSOCIATIE-CASSA te Amsterdam.

De Pandbrieftouders deelen mede in de winsten der Bank.

De Directie:

BOMERS.
VAN SWINDEREN.

Homoeopathische Apotheek

van ALBERT SOMMER.

AMSTERDAM, HEILIGEWEG, hoek Slagel.

Groot'se Inrichting in Nederland.

HENSELS TONICUM voor zenuwlijders, per fl. f 1.30.

HAMAMELIS SUPPOSITORIES, tegen aambeien, per doos f 1.25.

Hoesttabletten, per flacon f 0.60.

Spijverteringstabletten, per flacon f 0.75.

ARNICA HAAROLIE, tegen het uitvallen van het haar, per fl. f 0.80 en f 1.10.

Huisapotheken met handleiding f 5.50.

Franco en gratis prijscourant en brochures.

Bibliotheek voor Hoofd en Hart.

Verschenen is het eerste deel van den

derden jaargang:

MAJESTYTSCHENDERS,

DOOR

J. POSTHUS

Prijs: f 1.40.

In Stempelband f 1.90.

De volledige jaargang, loopende van Oct.

1903—Oct. 1904 en bestaande uit vier

finke deelen, kost slechts drie gulden.

Vraagt het Prospectus!

D. A. DAAMEN

Uitgever. Rotterdam.

Zeldzaam Goedkoop.

Een volledige Statenbijbel met 40 prachtige

platen en 5 kaarten, volledige kanteekeningen,

duidelijken druk op best papier, in de thans

gangbare taal overgebracht door Dr. A.

KUYPER, Dr. H. BAVINCK en Dr. F. L.

RUTGERS, gebonden in soliden, prachtige

band, met vergulden rug en plattitel, fonkel-

nieuw exempl., waarvan de prijs bij uitgaaf

f 29.— is, te koop aangeboden voor f 13.50

en dezelfde Bijbel met volledige 8 koperen

beelden en 5 sloten voor f 17.50. Verzending

franco in kistje. Betaling na ontvangst en niet

naar genoegen kan franco teruggezonden worden.

Om teleurstelling te voorkomen, is spoedige

bestelling gewenst. Aanvraag motto:

„Bijbel“, Bureau De Heraut, Amsterdam.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereniging:

Aan Legaten:

Van wijlen Mej. W. H. Zwaantjes te Gorin-

chem f 1000.

Aan Contributiën:

Door het Locaal Comité te Rotterdam (afrek.

1903) f 240.97; door den heer J. Caesar te

Delfshaven f 63.25; door P. Hoppe te Vree-

land f 27; door den heer H. van Winkelhof

te IJsselmonde f 38.50.

Aan Collecten (voor de Theol. faculteit):

Van de Geref. kerk te Spijk B f 7.05; van

idem te Arnhem f 6.15; van idem te Dom-

burg f 4.62; van idem te Gapinge f 1.46;

van idem te Grijpakerke f 23.28; van idem te

Koudekerke f 16.16; van idem te St. Laurens

f 3.97; van idem te Middelburg A f 21.85; van

idem te Middelburg B f 14.16; van idem te

Oostkapelle f 8.48; van idem te Vlissingen A

f 13.51; van idem te Vlissingen B f 14.72;

van idem te Veere f 7.42; van idem te

Vrouwepolder f